

زندگی امام عسکری (ع) در دوران محنت / زیارتی که غم را رفع می‌کند

زمان امام عسکری (ع) را «دوران محنت» می‌گویند، در آن دوره به جهت «تفتیش عقائد» شیعیان، سخت‌ترین زمان برای شیعه بوده و به دوره محنت معروف شده است.

زمان امام عسکری (ع) را «دوران محنت» می‌گویند، در آن دوره به جهت «تفتیش عقائد» شیعیان، سخت‌ترین زمان برای شیعه بوده و به دوره محنت معروف شده است.

خبرگزاری مهر، گروه دین و اندیشه: حضرت امام حسن عسکری (ع) در روز ۸ ربیع الثانی سال ۲۳۲ در شهر مدینه به دنیا آمدند. نام مبارک ایشان، حسن، کنیه معروفشان ابومحمد، القاب معروف ایشان زکی و عسکری است.

لقب عسکری، لقبی است که رسول اکرم (ص) به ایشان داده اند. در حدیث جابر آمده است که «جندل بن جنادة بن جبیر یهودی» از رسول خدا (ص) پرسید: مرا از اوصیای پس از خویش آگاه ساز تا از آنان پیروی کنم. حضرت فرمود: اوصیای من دوازده تن هستند و آنان را نام برد تا فرمود: پس از او [(امام هادی (ع))] پسرش حسن است که عسکری نامیده می‌شود. قول دیگر اینکه چون خلیفه عباسی، امام عسکری و امام هادی (ع) را در سامرا و در محله «عسکر» تحت نظر قرار داده بود (عسکر یعنی سپاه و لشکر)، لذا آن دو بزرگوار را عسکریین و امام یازدهم را به خصوص «عسکری» می‌گویند.

مادر بزرگوار امام عسکری، بانویی به نام خَدِیْثَه است که نام دیگرش سوسن است. پس از شهادت امام حسن عسکری (ع) مشهور است که امور شیعیان به طور عمده بر دوش مادر آن حضرت؛ یعنی، مادر بزرگ حضرت مهدی (عج) بود و در روایات، از او به «جده» یاد شده است. وی نقشی مهم و اساسی در نگهداری شیعه داشت

پدر بزرگوار ایشان، امام دهم حضرت امام هادی است و مادر بزرگوارشان، بانویی به نام خَدِیْثَه است که نام دیگرش سوسن است. پس از شهادت امام حسن عسکری (ع) مشهور است که امور شیعیان به طور عمده بر دوش مادر آن حضرت؛ یعنی، مادر بزرگ حضرت مهدی (عج) بود و در روایات، از او به «جده» یاد شده است. وی نقشی مهم و اساسی در نگهداری شیعه داشت.

امام عسکری همراه پدر بزرگوارشان امام هادی (ع) در سن چهار سالگی به اجبار به سامراء تبعید شدند. مدت امامت حضرت، شش سال است. در این شش سال با سه خلیفه عباسی؛ معتز مهتدی و معتمد هم عصر بودند.

نهایتاً آن حضرت در روز ۸ ربیع الاول سال ۲۶۰ در سن ۲۸ سالگی مسموم شدند و به شهادت رسیدند و مزار مبارک ایشان در سامراء است. سامراء از «سُرَّ مَن رَأَى» آمده است. حضرت فرموده اند: هر کسیکه بخواهد در پی غم، سرور پیدا کند، به زیارت من بیاید که زیارت من، غم را رفع می‌کند.

شرایط امامت حضرت، بسیار سخت بود. حضرت می‌فرمایند: شیعیان در مسأله امامت هیچیک از پدرانمان مانند من دچار شک و تزلزل نشدند. دلائل مختلفی را در مورد تزلزل شیعیان می‌توان نام برد. از جمله اینکه اختناق شدید علیه امام هادی بسیار زیاد بود. ایشان را در اتاقی تحت نظر نگهبان خلیفه عباسی حبس کردند بطوریکه همگان نمی‌توانستند خدمت امام برسند. حضرت در این اتاق روی حصیری نشسته بودند در حالیکه در مقابل ایشان، یک قبر آماده بود. یعنی معتز عباسی قبر امام را کنده بود.

امام هادی (ع) به دو جهت نمی‌توانستند امام پس از خود را معرفی کنند اول اینکه ملاقات با ایشان بسیار سخت بود و دوم اگر امام می‌خواستند صحبتی کنند، هم خودشان و هم فرزند بزرگوار ایشان به شهادت می‌رسیدند. به همین خاطر معرفی حضرت عسکری توسط حضرت هادی، فقط در چند ماه آخر عمر ایشان اتفاق افتاده است.

از عصر امام کاظم (ع) روش برخورد ائمه با شیعیان به گونه ای بود که مردم آماده عصر غیبت شوند. لذا ائمه زیاد در منظر مردم قرار نمی‌گرفتند تا مردم یاد بگیرند که از طریق وکلا با امام ارتباط برقرار کنند. هر کدام از امامان ما، از امام کاظم تا امام عسکری و حتی امام زمان در عصر غیبت صغری، وکلایی را معرفی می‌کنند.

از این امامان بزرگوار روایاتی باقی مانده است که به نوعی خط مشی آینده شیعیان را روشن نموده و همچنین نقش و جایگاه علما و فقها را در هندسه آینده جهان اسلام ترسیم می کند. به نظر می رسد لازم باشد تأمل بیشتری در مورد زندگی سه امام آخر شیعه و مخصوصاً امام عسکری(ع) برای آشنایی بیشتر دستداران این ذوات مقدسه با سیره آن حضرات صورت گیرد.

حجت الاسلام سیدمرتضی صالحی خوانساری از خطبای برجسته حوزه علمیه قم در این خصوص معتقد است باید خواص مسائل سه امام آخر و مخصوصاً حضرت صاحب الزمان(عج) را برای مردم بیان کنند که آشنایی بیشتری در این خصوص به وجود بیاید.

این خطیب دینی در مورد دسته بندی روایاتی که ناظر به تبیین مسئله امامت و غیبت حضرت صاحب الزمان(ع) است، گفت: بطور کلی روایات سه امام آخر شیعیان و مخصوصاً امام حسن عسکری(ع) در مورد غیبت را می توان به دو دسته تقسیم کرد؛ روایاتی که ناظر به زمان حضور است و همچنین روایاتی که به دوران غیبت اشاره دارد. حضرت امام عسکری(ع) عموماً این روایات را کتابت کرده اند که من به چند نمونه از آن اشاره می کنم.

وی ادامه داد: از جمله روایاتی که ناظر به زمان حضور می باشد، جواب نامه هایی از دوستان است که شک و تردید در مورد امامت داشتند و دشمن در مورد امام حسن عسکری و حضرت قائم(عج) ایجاد شک و شبهه نموده بود. حضرت در جواب نامه ای که با ناراحتی ایشان همراه است می فرماید: «هیچ یک از پدرانم، مانند من، گرفتار شک و تزلزل شیعیان در امر امامت نشده اند...» و بعد خطاب می کند که «اگر این امامت که بدان معتقد بوده و دیانت ورزیده اید موضوعی موقتی و پایان یافتنی بود، جای شک داشت، و اگر تا زمانیکه امور خداوند جاری است امامت نیز پیوسته و باقی خواهد بود دیگر این شک چه معنا دارد؟»

وی افزود: از این قبیل روایات زیاد است که در روایت دیگری به صاحب سوال می نویسد که مردم درباره ما اهل بیت سه طبقه هستند، طبقه ای ما اهل بیت را پیدا کردند و به شاخه شجره طیبه ولایت چنگ زدند و غیر از من کسی را سراغ ندارند، بعضی ها سوار بر موج آب هستند و هدفی ندارند؛ و عده ای هم با حق مبارزه می کنند و آرزویشان این است که حق از بین برود و باطل را لباس حق بپوشانند. حضرت در آخر اشاره می کند که آن کسی که چوپان است می داند که چگونه به لحظه ای گله خود را جمع کند؛ کنایه از اینکه امام و صاحب ولایت می داند چه کند.

به سه امام نهم، دهم و امام یازدهم علیهم السلام، «ائمہ ابن الرضا» گفته می شود، اگر این امامان را در نظر بگیرید، همانند یک ماه هستند که هر چه به پایان ماه نزدیک می شود کم کم کوچک می شود و به محاق می رود تا جایی که کاملاً غروب می کند و پنهان می گردد

وی در مورد روایاتی که ناظر به زمان غیبت است افزود: در این روایات در مورد علما خیلی سفارش شده است. همانطور که فرمودند: «قَامًا مِّنْ كَانٍ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَانِنًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ مُخَالِفًا عَلَى هَوَاهُ مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ فَلِلْعَوَامِّ أَنْ يَقْلِدُوهُ» یعنی «هر کدام از فقها که نگهدارنده نفس، نگاهبان دین، مخالف هوای نفس، و پیرو امر مولای خود باشد، پس بر مردم است که از او تقلید کنند.» این سخن هم از امام صادق و هم از امام یازدهم و امام زمان(عج) نقل شده است.

وی ادامه داد: حضرت امام هادی(ع) نیز روایتی دارند در این خصوص که «لولا من يبقي بعد غيبة قائمنا عليه السلام من العلماء الداعين اليه و الدالين عليه و الدائين عن دينه بحجج الله و المنقذين لضعفاء عباد الله من شباك ابليس و مردته و من فحاح النواصب لما بقى احد الا ارتد عن دين الله و لكتهم الذين يمسكون ازمة قلوب ضعفاء الشيعة كما يمسك صاحب السفينة سگانها اولئك هم الافضلون عندالله عزوجل» اگر نبودند بعد از غیبت قائم ما از علمایی که دعوت کننده هستند به او و به خدا و در مقابل شبکه های ابلیسی و سنگرهای ناصبی گری بایستند و سینه را سپر کنند «لما بغی احد الا ارتد» کسی باقی نمی ماند مگر اینکه مرتد می شد و اینها کسانی هستند که زمام و سررشته شیعیان ما را در دست دارند همانطوری که صاحب کشتی سکان کشتی را در اختیار دارد. اینها اگر نبودند کسی بعنوان مومن باقی نمی ماند و علما را سنگرداران مذهب و دین می شمارند. این دو دسته روایت را در مورد زمان غیبت و در زمان حضور اهل بیت می توان در نظر گرفت.

حجت الاسلام احمد عابدی نیز در مورد دوران سه امام آخر شیعیان گفت: به سه امام نهم، دهم و امام یازدهم علیهم السلام، «ائمہ ابن الرضا» گفته می شود، اگر این امامان را در نظر بگیرید، همانند یک ماه هستند که هر چه به پایان ماه نزدیک می شود کم کم کوچک می شود و به محاق می رود تا جایی که کاملاً غروب می کند و پنهان می گردد.

وی ادامه داد: ائمه ابن الرضا علیهم السلام این طور بودند که خود امام رضا (ع) کاملاً در بین مردم و در جامعه حاضر بود؛ ولی امام جواد (ع) کمتر در میان مردم بود. امام هادی (ع) خیلی کمتر در جامعه حضور داشت و امام حسن عسکری (ع) که بسیار بسیار کمتر و در حصر خلیفه قرار گرفت.

وی افزود: یعنی مصلحت و خواست ائمه علیهم السلام این بود که مردم را عادت بدهند به اینکه در زمان غیبت و عدم حضور امام، چطور دین خودشان را بتوانند تکمیل بکنند و احکام خدا را به دست بیاورند.

زمان امام عسکری (ع) را «دوران محنت» می گویند، یعنی دوران «تفتیش عقائد» و یا به تعبیر عرفی «زیر پاکشی». به هر حال در آن زمان دادگاه تفتیش عقائد درست کردند. به همین جهت آن دوران، سخت ترین زمان برای شیعه بوده است

این استاد حوزه های علمیه گفت: زمان امام عسکری (ع) را «دوران محنت» می گویند. یعنی دوران «متوکل»، «معتز»، «مستعین» و «مستنصر» که همه از بنی عباس بودند و خود را خلیفه می دانستند و اتفاقاً از القابی استفاده می کردند که همان لقب های امام زمان (ع) است؛ چون این ها خودشان ادعای مهدویت داشتند.

وی ادامه داد: یکی از سختی های خلفای عباسی که در زمان امام یازدهم یعنی از سال تقریباً ۲۳۵ تا ۲۶۰ هجری قمری انجام دادند، «دوران محنت» است.

وی افزود: «محنت» به زبان فارسی امروزی، یعنی دوران «تفتیش عقائد» و یا به تعبیر عرفی «زیر پاکشی». به هر حال در آن زمان دادگاه تفتیش عقائد درست کردند. به همین جهت آن دوران، سخت ترین زمان برای شیعه بوده است. حتی زمان امام حسین (ع) نیز شیعه این قدر در فشار نبود که زمان امام عسکری (ع) در فشار بود.

عابدی گفت: ماجرا به این صورت بود که در زمان امام عسکری (ع) افرادی در کوچه و خیابان می چرخیدند، به هر کسی برخورد می کردند، مصاحبه می کردند، سؤالهایی می پرسیدند که به نحوی بازجویی بود. یعنی سؤالها را به گونه ای می پرسیدند تا طرف مقابل حرفی بزند که بر ضد خودش تمام شود. سؤال یک چیز بود، اما هدف چیز دیگری بود. این را زیرپا کنشی گویند. ... به همین گونه هزاران هزار نفر را ... کشتند. این را می گویند دوران محنت.

وی ادامه داد: امام حسن عسکری (ع) در چنین دوره ای بوده است و لذا سخنان آن حضرت را با توجه به این شرایط باید معنا و تفسیر کرد که مراد امام از این فرمایش چیست. امام عسکری (ع) حدیثی از رسول خدا نقل فرمودند: «مَنْ تَبَعَ عَوْرَاتِ الْمُؤْمِنِينَ تَبَعَ اللَّهُ عَوْرَاتِهِ وَ مَنْ تَبَعَ اللَّهُ عَوْرَاتِهِ فَصَحَّهٗ فِیْهِ رِیْمٌ جَوْفِیٌّ بِئِیْهِ؛ یعنی «اگر کسی دنبال عیب مردم باشد، خدا هم دنبال عیب خود اوست. و او را رسوا می کند، حتی در خانه خودش.»

وی ادامه داد: به گونه ای که چنین کسی در خانه خودش و کنار زن و بچه اش خجالت بکشد و نتواند زندگی کند. خدا در خانه خودش او را رسوا می کند.

وی افزود: هر که دنبال این باشد که فلانی چه اشتباهی کرده؟ فلانی نمره امتحاناتش چند شد؟ در امتحانات مردود شد یا نشد؟ فلانی به نامحرم نگاه کرد یا نکرد؟ هر کس دنبال این چیزها باشد، خدا هم دنبال عیب خود او خواهد بود و او را در خانه اش هم که باشد رسوا می کند.

این استاد حوزه علمیه گفت: این مسائل را امام عسکری (ع) برای این می فرمود که در خیابان کاری به مردم نداشته باشید! ما وظیفه داریم جلو گناهان علنی را بگیریم. اما از طرفی هم همیشه وظیفه داریم که کارهای مردم را حمل بر صحت کنیم.

وی ادامه داد: این از غرر کلمات امام عسکری است که می فرمود: «صَعٌّ رِیْمٌ؛ أَمْرٌ أَخِیْکَ رِیْمٌ؛ عَلَیْ أَحْسَنِیْهِ؛» هر کاری از هر کس دیدی آن را بر بهترین وجهش حمل و توجیه کن.

حجت الاسلام محمدعلی مهدوی راد نیز در مورد این امام همام گفت: امام حسن عسکری (ع)، در یک مقطع بسیار حساس تاریخ اسلام، امامت را برعهده گرفتند. روزگار امامت آن حضرت، تجربه آمیزترین و درس آموزترین مرحله ی تاریخی به شمار می رود. با وجود این که قسمت زیادی - حدوداً ۶ سال - امامت حضرت عسکری علیه السلام در زندان سپری شد و ایشان در پادگان محصور بودند، اما با این حال، با تمام شرایط جغرافیائی آن روز اسلام و شیعیان در ارتباط بودند، آن ها را هدایت و در مسیر امامت پیش می بردند.

وی ادامه داد: این امام همام در مدتی که در زندان محصور بودند، ارتباط صمیمانه ای با زندان بان ها برقرار می کردند و از طریق همین زندان بان ها نوعاً با محیط خارج از زندان و با شیعیان در ارتباط بوده و نحوه ی برقراری این ارتباط معنادار بود. زمانی، یکی از شیعیان در نامه ای به حضرت عسکری علیه السلام می نویسد: «اگر ما تشنه بودیم و آب خواستیم چه کار کنیم؟» مشخص است که آن ها آب به معنای مصطلح نمی خواستند؛ لذا منظور آن ها این بود که اگر ما خواستار هدایت، حق و حقیقت بودیم باید به کجا مراجعه کنیم؟ بنابراین فضا و جو آن روز آن قدر تاریک بود که شیعیان نمی توانستند به صراحت با امام زمان خویش صحبت کنند. امام علیه السلام، در پاسخ می نویسند: «آب را از سرچشمه بگیرد و به چپ و راست متمایل نشوید، به دنبال امام خود رفته و هدایت را از مکان اصلی آن جویا شوید». سپس شاگرد ایشان می گوید: اگر میان ما و سرچشمه فاصله افتاد چه کنیم؟ حضرت در پاسخ می فرمایند: «شما اخلاص پیشه کنید آب به طرف شما خواهد آمد».

وی افزود: این حدیث بسیار آموزنده و نشان دهنده ی حساسیت و توجه شیعیان است. آن ها می خواستند تحت هر شرایطی امام زمان خود را یافته و حقایق و رهنمودهای ایشان را در زندگی خود به کار ببندند. از این مطلب برداشت می شود که باید به سیره ی گهربار ائمه علیهم السلام توجه کرده و تقوای الهی را رعایت کرد که در این صورت خداوند متعال عامل شناخت حق از باطل را خواهد بخشید «إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَاتًا».

مهدوی راد در پایان گفت: زندگانی ائمه اطهار علیهم السلام، زندگی بسیار پرفراز و نشیب، درس آموز، جهت دهنده و ایمان زا است که باید بیش از هر چیزی به میراث آن بزرگواران توجه کرد و در راستای دست یابی به قله های کرامت، شرافت و انسانیت از آن بهره برد.